

Breda

Speelhuislaan 173

Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen

Elisabeth de Nes MA & Lina de Jonge MA
Erfgoedrapport Breda 117

Colofon

Titel: Breda, Speelhuislaan 173
Erfgoedrapport Breda 117

Auteurs: E. de Nes MA & L. de Jonge MA
Kaarten: E. de Nes MA & L. de Jonge MA
Eindredactie en autorisatie: drs. F.J.C. Peters

Veldwerk en uitwerking: L. de Jonge MA & drs. J. Nollen
Senior archeoloog: drs. J. Nollen

ISSN: 2210-9552

© gemeente Breda, 2014
XXX Gemeente Breda

Directie Ontwikkeling
Afdeling Ruimte
Postbus 90156
4800 RH Breda

Samenvatting

In opdracht van Bredase Container Terminal heeft de Afdeling Ruimte van de gemeente Breda op 10 juni 2013 een Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd aan de Speelhuislaan 173 te Breda. De boringen zijn gezet ten (noord)westen van de nog bestaande bebouwing aan de Speelhuislaan 173 en parallel aan de kade van de Belcrumhaven, ten zuidwesten van de gesloopte bebouwing. Aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de geplande ontwikkeling van het plangebied.

Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen heeft uitgewezen dat de natuurlijke bodemopbouw in het noordwesten van het plangebied intact is gebleven. Het dekzand werd hier op slechts 30 tot 40 centimeter onder het maaiveld aangetroffen (boringen 7, 8 en 9). In het zuidelijke deel van het plangebied, de strook langs de kade, was de situatie anders. Hier werd tot op een diepte van circa 190 centimeter onder maaiveld een iets humeuze natuurlijke opvulling van een oude waterloop aangetroffen, met daaronder het dekzand (boringen 2 t/m 6). Boring 1 werd door de grote hoeveelheid puin gestaakt op 60 centimeter onder maaiveld. In twee boringen (4 en 6) werd vervuiling door olie waargenomen. Er zijn geen vondsten gedaan.

Op basis van de resultaten van het veldwerk wordt geadviseerd de strook langs de kade vrij te geven tot een diepte van 180 centimeter onder maaiveld. Voor het overige deel van het plangebied wordt een Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven geadviseerd.

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Ligging en aard van de terreinen	5
3	Landschappelijke gegevens en historische context.....	6
4	Archeologische achtergronden.....	9
5	Doelstelling.....	10
6	Werkwijze.....	12
7	Resultaten.....	13
8	Conclusie.....	15
9	Aanbeveling.....	16
10	Literatuur	17

Bijlage 1. Boorformulieren

Bijlage 2. Boorpuntenkaart

Bijlage 3. Kaart plangebied en selectieadvies

1 Inleiding

In opdracht van Bredase Container Terminal heeft de Afdeling Ruimte van de gemeente Breda op 10 juni 2013 een Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen uitgevoerd aan de Speelhuislaan 173 te Breda. In totaal zijn negen boringen gezet. De boringen zijn gezet ten (noord)westen van de nog bestaande bebouwing aan de Speelhuislaan 173 en parallel aan de kade van de Belcrumhaven, ten zuidwesten van de gesloopte bebouwing. Aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de geplande ontwikkeling van het plangebied.

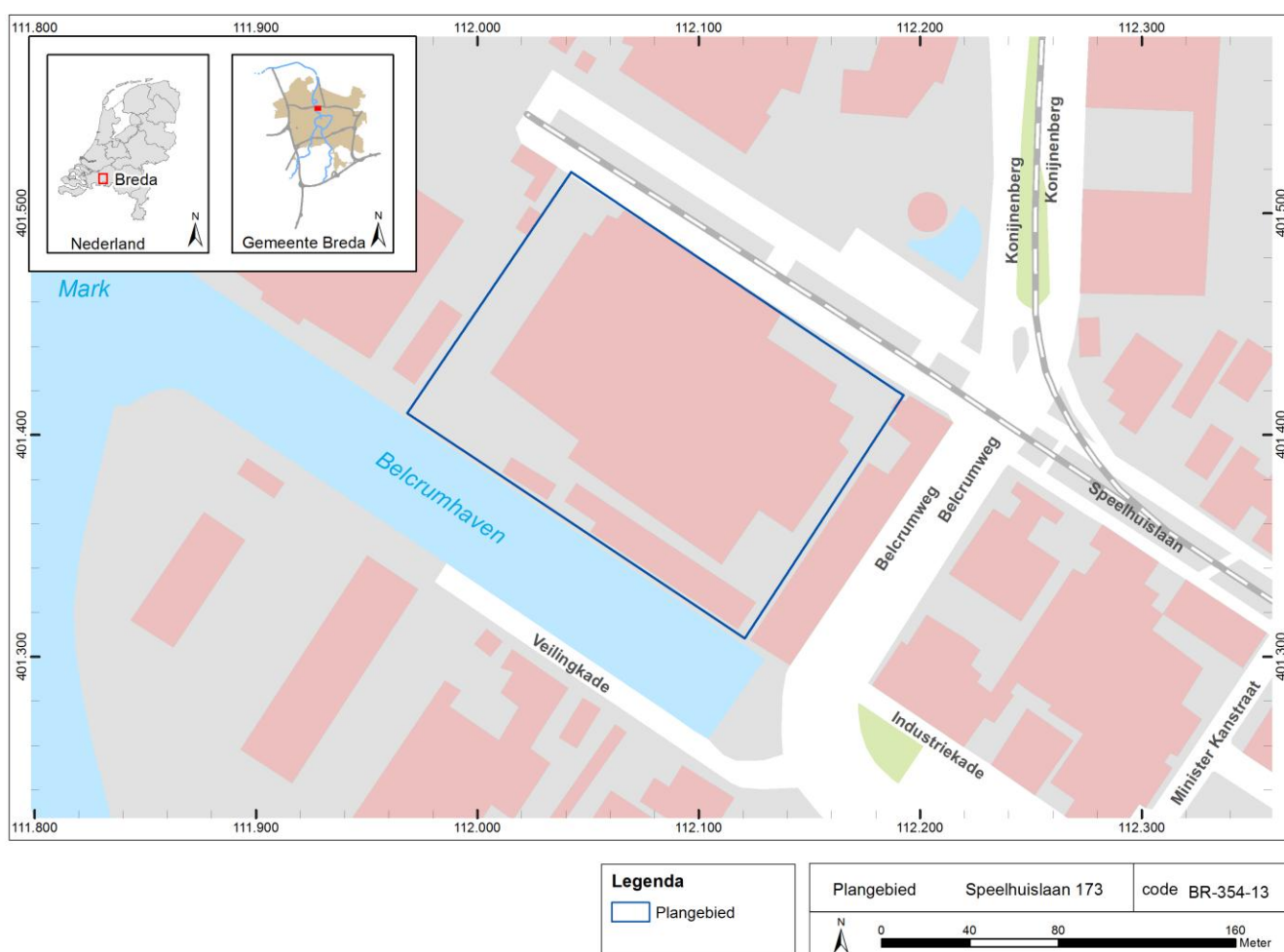
Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van boringen, verkennende fase, is om op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid en aard van eventuele archeologische resten in het plangebied. Op basis van dit veldonderzoek wordt door de bevoegde overheid, de gemeente Breda, besloten of verder (voor)onderzoek op de onderzoekslocatie noodzakelijk en verantwoord is.

Administratieve gegevens:

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Breda
Plaats	Breda
Toponiem	Speelhuislaan 173
Objectcode	BR-354-13
Noordcoördinaten	112.022 / 401.499, 112.041 / 401.488, 111.965 / 401.412
Zuidcoördinaten	112.131 / 401.326, 112.120 / 401.306
Kaartblad	44 D
Opdrachtgever	Bredase Container Terminal
Bevoegd gezag	Gemeente Breda
Uitvoerder	Gemeente Breda, Afdeling ruimte
Senior Archeoloog	drs. Joeske Nollen
Veldarcheoloog	Lina de Jonge MA

2 Ligging en aard van de terreinen

Het plangebied is gelegen ten noorden van het centrum van de gemeente Breda. Het plangebied wordt begrensd door de Belcrumweg in het zuidoosten, de Speelhuislaan in het noordoosten, het water van de Belcrumhaven in het zuidwesten en een perceelsgrens in het noordwesten. Het plangebied is deels verhard en in het westen bebouwd met een loods. Het oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 24.000 vierkante meter.

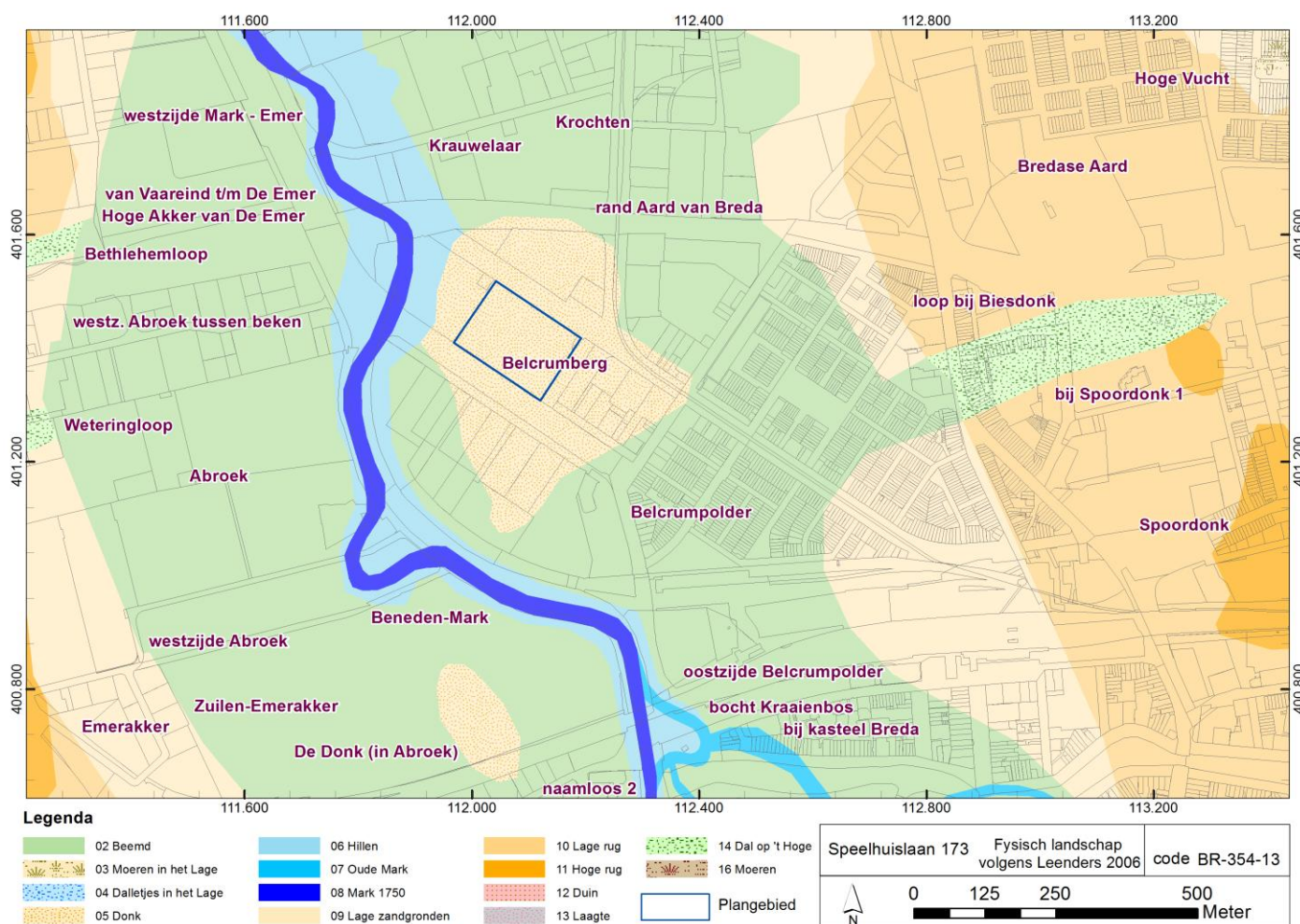

Afbeelding 1. Plangebied Speelhuislaan 173 op de topografische ondergrond.

3 Landschappelijke gegevens en historische context

Het plangebied is niet gekarteerd op de bodemkaart en de geomorfologische kaart, omdat het binnen de bebouwde kom ligt. Direct ten westen loopt de rivier de Mark. Volgens Leenders (2006) ligt het plangebied op de Belcrumberg, één van de donken die ten oosten van de Mark en ten noorden van Breda liggen of hebben gelegen. De donken zijn deels vergraven voor militaire schansen en afgegraven om zand te winnen voor de verbetering van gronden in de Vucht. Het is niet duidelijk of de Belcrumberg een rivierduin of dekzandkopje betreft. De Belcrumberg is in ieder geval voor 1935 geëgaliseerd.¹ Waarschijnlijk gebeurde dit halverwege de jaren '20 of begin jaren '30 van de vorige eeuw. Rond dezelfde tijd is de Belcrumhaven aangelegd en is men begonnen met de ontwikkeling en bebouwing van het gebied eromheen.

Deze voormalig hoger gelegen donk ligt in de middeleeuwse Belcrumpolder, vernoemd naar de Belcrumberg, met verkavelingen uit de 16de eeuw. Circa 200 meter ten westen van het plangebied lag de 16de eeuwse dijk van de Belcrumpolder, een dijk van het type-C.² De naam Belcrum duidt op een middeleeuwse oorsprong. In 1359 komt de naam voor als 'die Belkenasche Berghe' en in 1377 wordt gesproken van 'op Belkenem'. Dit is een samentrekking van de heemformatie Belken en 'um' dat heem zou betekenen. Belcrum kan het beste verklaard worden als de woonplaats bij de omsloten weiden.³

Afbeelding 2. Fysisch landschap in de omgeving van het plangebied. Het plangebied is rood omlijnd. (Leenders 2006).

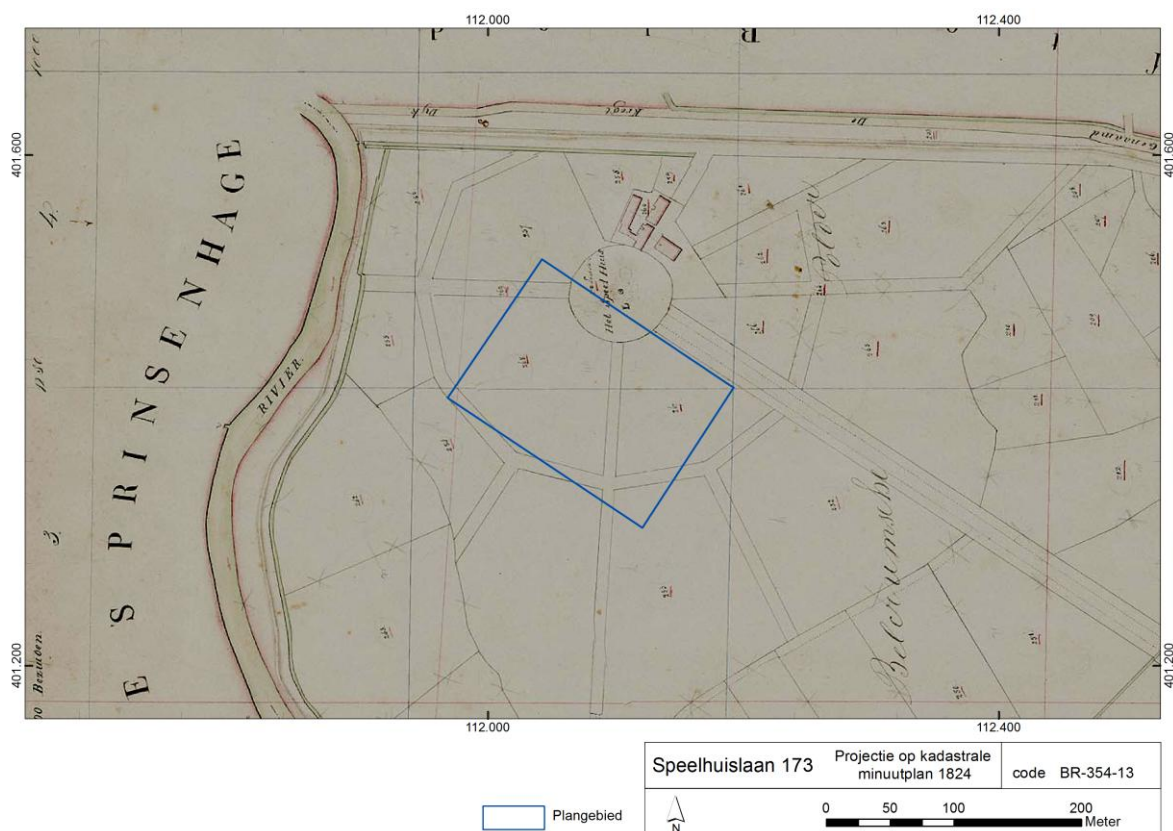
¹ Peters & Arkema 2008.

² Leenders 2006.

³ Gooskens 2008.

Het plangebied ligt op de bestuurlijke kaarten van Leenders (2006) binnen de Gemeent Aard Breda, grond die in 1280 was uitgegeven aan de bevolking van Breda en waar vanaf de eerste helft van de 14de eeuw ontginningen hebben plaatsgevonden. De Gemeent Aard Breda behoorde in 1597 waarschijnlijk geheel tot de Vrijheid van Breda, waarbinnen ook het plangebied ligt. Binnen de vrijheid van Breda gold het volle stadsrecht van Breda.⁴

Vanaf 1612 werden verschillende gebieden van diverse eigenaren gekocht door prins Filips Willem van Oranje, baron van Breda, met als doel een groot aaneengesloten jachtgebied te verkrijgen. Na de dood van Filips Willem nam zijn broer prins Maurits de uitvoering van zijn warandeplan over. Hij liet rond 1620 een speelhuis bouwen op een zandhevel, de zogenaamde Konijnenberg. Vanaf het kasteel legde hij een dreef aan naar het speelhuis, de huidige Speelhuislaan. Op deze dreef werd het maliespel gespeeld. Het speelhuis zelf had een diameter van ongeveer 15 meter, een kelder en een toren met trap naar de twee verdiepingen. Rondom het speelhuis werd een warande of parkachtig bos (het sterrenbos) aangelegd, bestaande uit twee cirkels waar brede wegen op uit kwamen. Bij het speelhuis lag een boerderij van de parkopzichter. Deze boerderij is in 1917 afgebrand.⁵ Al in 1624 werd het bos rond het speelhuis gekapt ter voorbereiding van het beleg van Spinola. Het diende als uitvalsbasis voor de patrouilles. Daarna werd het speelhuis door de Nassaus als herberg verpacht. In de Franse tijd diende het nog als veldbakkerij voor het leger. Het speelhuis is in 1824 afgebroken en er lijkt pas vanaf 1898 weer een gebouw op de plaats van het voormalige speelhuis te staan. Het sterrenbos bleef bestaan tot in de jaren dertig van de vorige eeuw. Op militaire kaarten is de cirkelvormige indeling van het landschap in ieder geval tot 1935 herkenbaar.⁶

Afbeelding 3. Het plangebied (in blauw) op het kadastrale minuutplan van 1824.

Op de kadastrale minuut van 1824, waarop ook het speelhuisterrein staat aangegeven, is te zien dat het plangebied in die periode onbebouwd was, maar dat enkele van de wegen behorende bij het speelhuis binnen het huidige plangebied vallen.

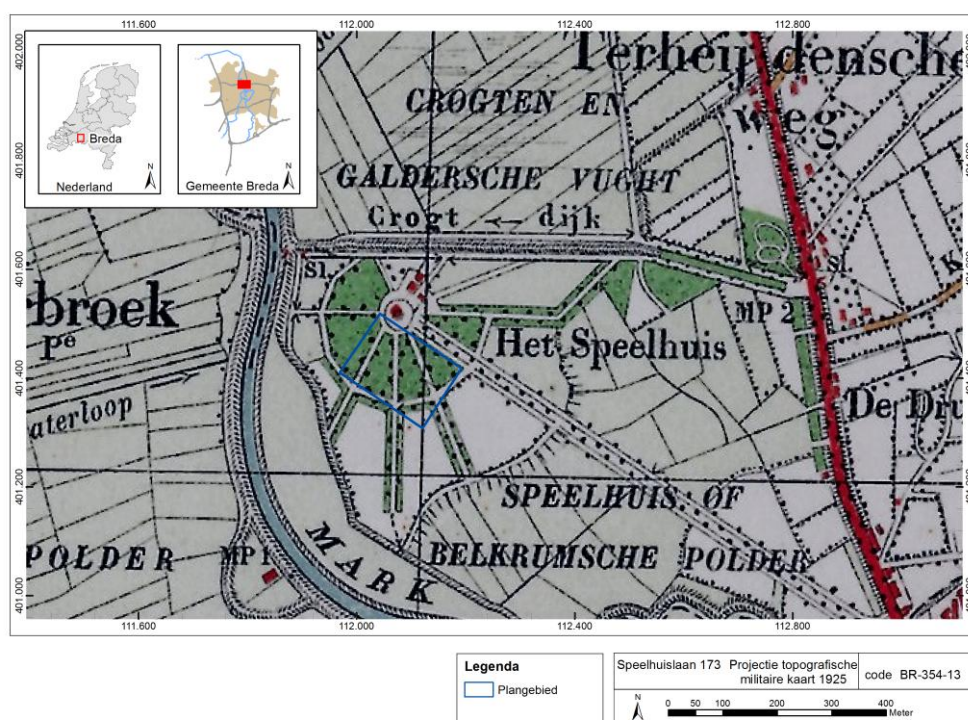
De Belcrumhaven ten zuidwesten van het plangebied staat voor het eerst ingetekend op een topografische kaart uit 1935. Op de militaire topografische kaart uit 1925 is te zien dat het

⁴ Leenders 2006.

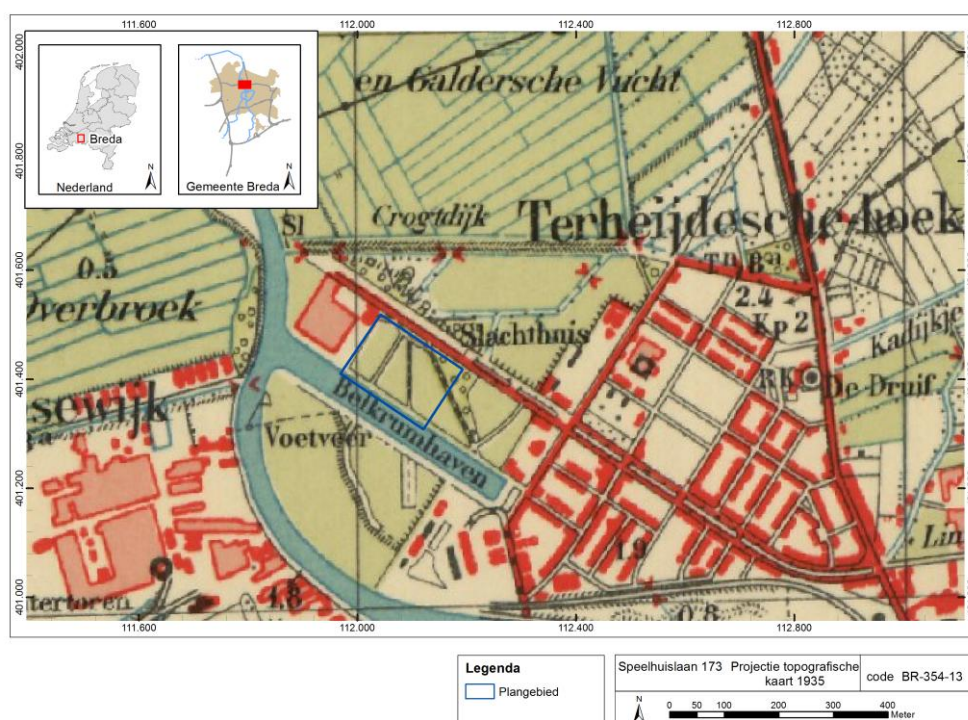
⁵ Gooskens 2008.

⁶ Nollen & de Jonge 2012.

speelhuisterrein nog hetzelfde grondplan heeft als op het kadastrale minuutplan van honderd jaar eerder. Uit het bureauonderzoek naar Belcrum is echter naar voren gekomen dat de Belcrumhaven in 1923 al gegraven werd.⁷ Enkele wegen vanuit het speelhuis naar het zuiden toe zijn doorgetrokken, waardoor ten minste drie ervan op de kaart van 1925 binnen het plangebied vallen.⁸

Afbeelding 4. Het plangebied op de topografische militaire kaart van 1925.

Afbeelding 5. Het plangebied en de Belcrumhaven op de topografische kaart van 1935.

⁷ Sophie & Berben 2008.

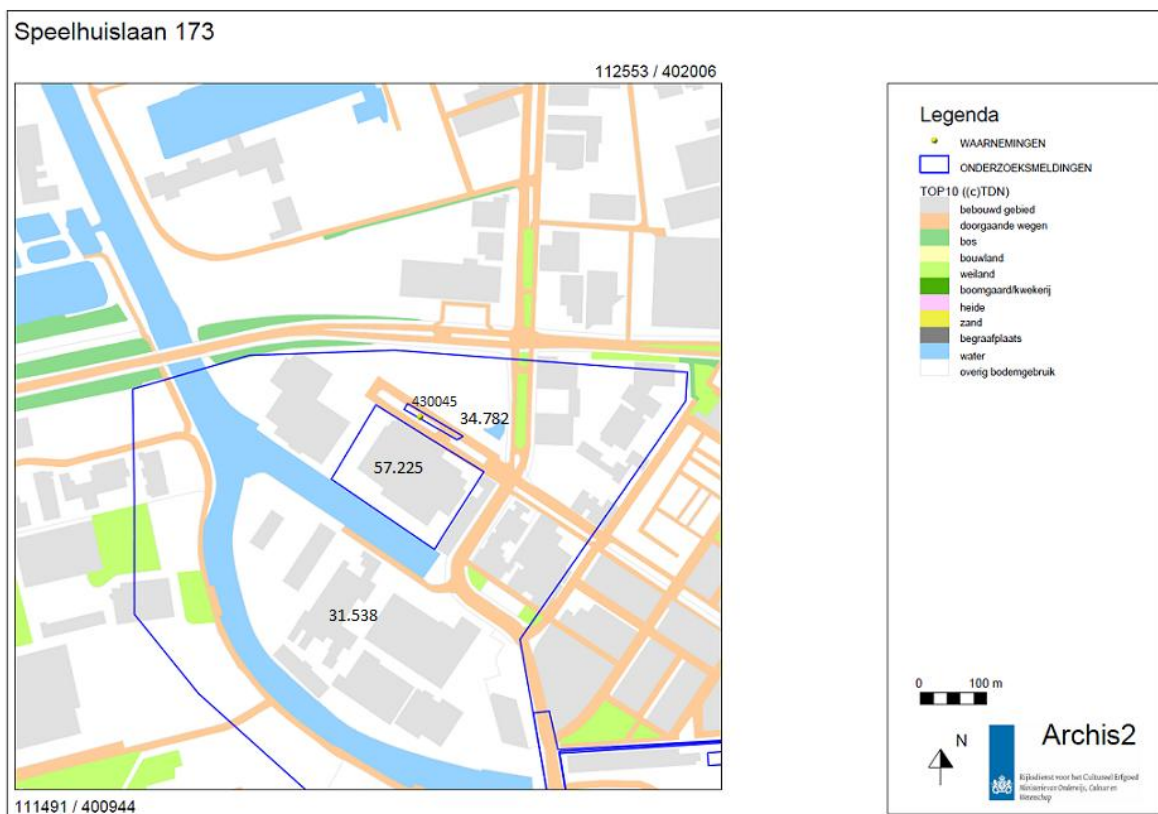
⁸ www.watwaswaar.nl

4 Archeologische achtergronden

In het plangebied zelf zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. Direct ten noordoosten van het plangebied, eveneens aan de Speelhuislaan, is in mei 2009 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd (onderzoeksmelding 34782). Hierbij is een cirkelvormig bakstenen fundament van de spil van de traptoren behorend tot het speelhuis aangetroffen. Tijdens dit proefsleuvenonderzoek zijn diverse vondsten gedaan, variërend van leisteen, metaal en onverbrand dierlijk bot tot keramiek, kleipijp en glas (waarneming 430045). Alle vondsten dateren uit de Nieuwe Tijd en behoren tot het complex van het speelhuis. Tijdens hetzelfde onderzoek zijn ook enkele paalgaten en kuilen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Het speelhuis werd rond 1620 gebouwd op de zogenaamde Konijnenberg.

Binnen een straal van 750 meter van het plangebied liggen geen andere waarnemingen. Wel ligt het plangebied zelf binnen een onderzoeksmelding van een bureauonderzoek dat is uitgevoerd in 2008 (onderzoeksmelding 31538). In het bureauonderzoek staan geen vindplaatsen uit de prehistorie tot en met de middeleeuwen. Over de ontwikkeling van het plangebied in de nieuwe en nieuwste tijd is meer bekend. Zo valt te lezen dat in 1923 de Belcrumhaven werd gegraven. Deze naam werd echter pas vastgesteld in 1927, toen ook de Veilingkade en de Industriekade hun naam kregen. Door de aanleg van deze haven ontstond er een schiereiland, waar in 1925 een veiling werd gevestigd. Rondom de veiling, onder andere aan de Belcrumweg, vestigden zich pakhuizen voor de groente- en fruithandel en conservenfabrieken. Het terrein tussen de Belcrumhaven en de Speelhuislaan werd grotendeels ingenomen door de Machinefabriek van Backer en Rueb. Aan de Speelhuislaan bevonden zich de representatieve kantoorgebouwen en aan de Belcrumhaven werden de grote onderdelen aan- en afgevoerd. Daarnaast was het bedrijf ontsloten via de goederenspoorlijn op de Speelhuislaan.⁹

De Belcrumhaven is echter pas in 1935 voor het eerst op de topografische kaart van Breda te zien.

Afbeelding 6. Onderzoeksmeldingen en waarnemingen zoals vermeld in Archis2 in de omgeving van het plangebied (onderzoeksmelding 57225).

⁹ Sophie & Berben 2008.

5 Doelstelling

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen. Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingsdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

Tijdens het booronderzoek stonden onderstaande vragen centraal:

Specifieke vragen

- In hoeverre is de bodem in het plangebied verstoord?
- Hoe is de bodemopbouw in het gebied?
- Is er een ophogingspakket aanwezig in de strook lang de kade?
- Zo ja, wat is de dikte van dit ophogingspakket?

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij?
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?
- Welke dieren (gedomesticeerd en wild) kwamen in de nederzetting zelf of in de omgeving daarvan voor, zowel op het land als in het water, wat was de aard van de relatie van de mens met deze dieren en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens ter plaatse van de archeologische vindplaats?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

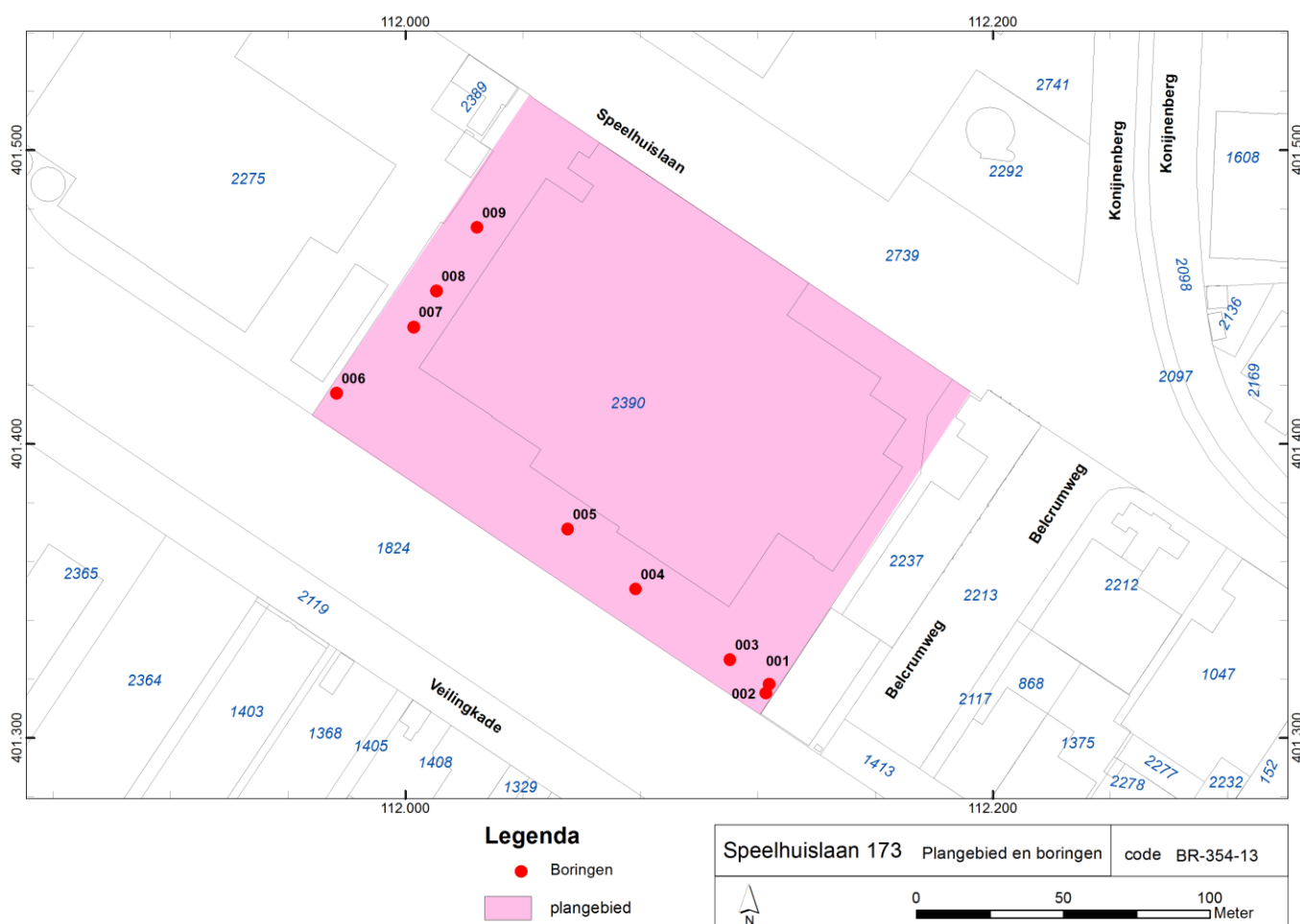
Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van "site" en "off-site", nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van het Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Op basis van dit onderzoek wordt door het bevoegd gezag, de gemeente Breda, besloten of verder (voor)onderzoek op de onderzoekslocatie noodzakelijk en verantwoord is.

6 Werkwijze

Het inventariserend veldonderzoek door middel van boringen heeft plaatsgevonden op 10 juni 2013. Er zijn in totaal negen boringen handmatig gezet met behulp van een edelmanboor met een diameter van zeven centimeter. De maximale diepte van de boringen was 220 centimeter onder maaiveld. De boringen zijn beschreven op boorformulieren van de Afdeling Ruimte, gemeente Breda (Bijlage 1). Na interpretatie en documentatie van de boringen zijn de boorgaten weer dichtgemaakt. Tijdens het onderzoek is gewerkt conform de KNA 3.2.

Afbeelding 7. De locaties van de boringen.

7 Resultaten

7.1 Boringen

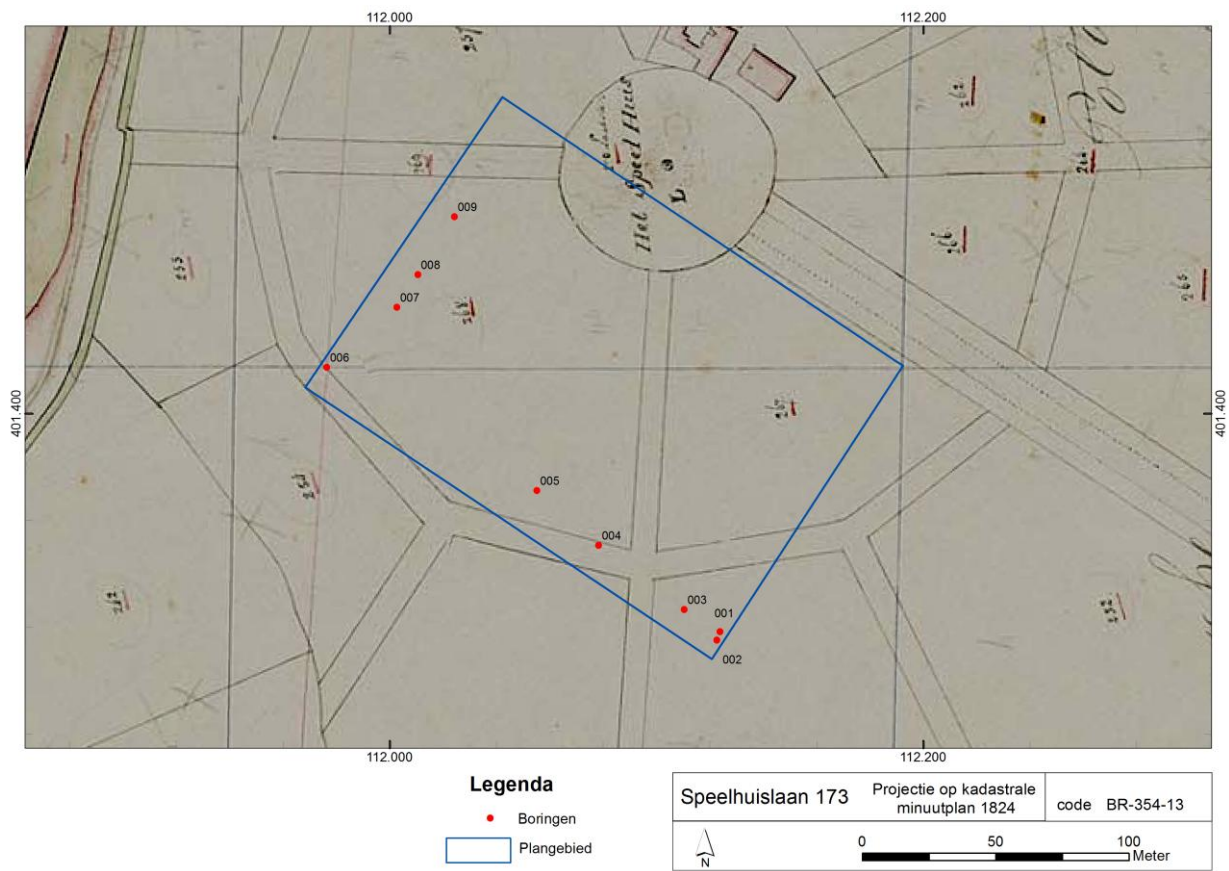
In boringen 2 t/m 6 is het natuurlijke dekzand aangetroffen op een diepte van 180 tot 200 centimeter onder maaiveld (circa 0.20 tot 0.40 m +NAP). Er boven ligt een licht humeus donker bruin zandpakket. Vermoedelijk betreft het een natuurlijke opvulling van een oude waterloop (van de Mark), die parallel loopt met de huidige Belcrumhaven. In boring 5 werden in dit pakket kleibrokken waargenomen, in boring 6 was tussen 170 en 180 centimeter onder maaiveld een laag vette klei aanwezig. De bovenste 40 tot 120 centimeter van de boringen 2 t/m 6 bestond uit bouwvoor of verrommelde bovenlaag met bouwzand en/of puin. Boring 1 bestond geheel uit verstoorde grond en werd door de grote hoeveelheid puin gestaakt op 60 centimeter onder maaiveld. De verstoring als gevolg van de bouw en de sloop van de voormalige loods in het plangebied reikte niet diep. In boring 4 en 6 is op circa 200 centimeter onder maaiveld een olievervuiling aangetroffen.

Ter hoogte van boringen 7, 8 en 9 bleek het natuurlijke dekzand op een diepte van 30 tot 40 centimeter onder maaiveld (circa 1.80 tot 1.90 m +NAP) te liggen. In alle drie deze boringen werd boven op het dekzand een 30 tot 40 centimeter dik pakket ophoogzand of bouwzand waargenomen. In dit gedeelte van het plangebied is er sprake van een geëgaliseerde, maar verder onverstoorte bodem. We bevinden ons hier mogelijk vrij centraal op de voormalige donk de Belcrumberg, die naar alle waarschijnlijkheid in de jaren '20 of '30 van de vorige eeuw is geëgaliseerd. Hierdoor worden er op deze locatie alleen nog dieper gelegen sporen en sporen uit de Nieuwe Tijd verwacht. Mogelijk bevinden we ons ter hoogte van boringen 7, 8 en 9 op een rivierduin ten noorden van een oude uitloper van de Mark. Onder de loods ten zuidoosten van boring 7 t/m 9 konden geen boringen gezet worden als gevolg van de aanwezige verharding. Waarschijnlijk is hier ook sprake van een onverstoorte bodem, daar er voor de bouw van de loods niet diep is gefundeerd maar afgedekt is met stelconplaten.

In geen van de boringen zijn vondsten gedaan.

Afbeelding 8. Een luchtfoto van het plangebied met daarop de boringen aangegeven.

Afbeelding 9. Uitsnede kadastrale minuutplan uit 1824 met daarop het plangebied en de boringen aangegeven.

8 Conclusie

Het inventariserend veldonderzoek door middel van boringen heeft uitgewezen dat los van de egaliseringsactiviteiten de bodemopbouw in het noordwestelijke deel van het plangebied onverstoorde is. Hier bleek het natuurlijke dekzand op 30 tot 40 centimeter onder het maaiveld aanwezig te zijn (boringen 7 t/m 9).

De bodemopbouw in de boringen langs de kade (boringen 1 t/m 6) bleek tot circa 190 centimeter onder maaiveld te bestaan uit een licht humeus donker bruin zandpakket met in de meest westelijk gelegen boring een 10 centimeter dikke kleilaag op 170 centimeter onder maaiveld. Het licht humeuze zandpakket is geïnterpreteerd als natuurlijke opvulling van een oude waterloop, behorend bij de rivier de Mark. Dit pakket is parallel aan de waterloop in de huidige Belcrumhaven aangetroffen.

De bouw en de sloop van de loods in het plangebied heeft geen diepe verstoringen in de bodem achtergelaten. De verwachting is dat de bodem ten oosten van boringen 7 t/m 9 onverstoorde zal zijn. Hier stond ten tijde van het booronderzoek een loods, waardoor daar vanwege de aanwezige verharding geen boringen gezet konden worden.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

De omvang en resultaten van dit booronderzoek zijn te beperkt om antwoord te geven op de algemene onderzoeksvragen zoals geformuleerd in hoofdstuk 5, daarom zullen alleen de specifieke onderzoeksvragen hieronder beantwoord worden.

In hoeverre is de bodem in het plangebied verstoord?

In het noordwestelijk deel van het plangebied, ter hoogte van boringen 7 t/m 9, bleek de bodem onverstoorde. Het dekzand werd vanaf 30 centimeter onder maaiveld vastgesteld. Naar verwachting is dit ten oosten van het deze boringen, onder de huidige bebouwing, ook het geval. De Belcrumberg is echter wel geëgaliseerd, in de jaren '20 of '30 van de twintigste eeuw. De verstoring naar aanleiding van de bouw en sloop van de loods, ter hoogte van boringen 1 t/m 6, bleek niet diepgaand. Hier werd vanaf 40 tot 120 centimeter onder maaiveld een natuurlijk zandpakket aangetroffen, met daaronder het oorspronkelijke dekzand.

Hoe is de bodemopbouw in het gebied?

In het gehele plangebied is een verrommelde bovenlaag, al dan niet met bouwzand en puin, of een bouwvoor aanwezig van 30 tot 120 centimeter dik. In het noordwestelijke deel van het plangebied lag het dekzand direct onder het bouwzand. In het zuidelijke en zuidwestelijke deel van het plangebied ligt daar nog een 100 tot 150 centimeter dik zandpakket tussen. Het betreft de natuurlijke opvulling van een oude waterloop.

Is er een ophogingspakket aanwezig in de strook lang de kade?

In de strook langs de kade is vermoedelijk een natuurlijke opvulling van een oude waterloop aangetroffen, er is niet zozeer sprake van een ophogingspakket.

Zo ja, wat is de dikte van dit ophogingspakket?

De opvulling die is aangeboord is 100 tot 150 centimeter dik.

9 Aanbeveling

Op basis van de resultaten van het veldwerk wordt geadviseerd de strook langs de kade vrij te geven voor bodemingrepen tot 180 centimeter onder maaiveld. Voor het overige deel van het plangebied wordt een Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven geadviseerd.

Dit advies is door de gemeente Breda overgenomen in het selectiebesluit van 13 juni 2013. Het selectiebesluit luidt als volgt:

Als gevolg van bovenstaande resultaten wordt het gedeelte van het plangebied langs de kade (omgeven door een blauwe lijn in kaartbijlage 3) vrijgegeven voor wat betreft archeologie bij bodemingrepen tot 180 cm beneden maaiveld. In het overig gedeelte van het plangebied (omgeven door een rode lijn in kaartbijlage 3), blijft de archeologische hoge verwachting van toepassing en dient er voorafgaand aan bodemingrepen met een oppervlakte van meer dan 100 m² die de bodem dieper dan 30 cm beneden maaiveld zullen verstoren archeologisch vervolgonderzoek te worden uitgevoerd.

De directe omgeving van het plangebied kent onverminderd een hoge archeologische verwachting en dient bij voorgenomen bodemingrepen archeologisch onderzocht te worden. Tot slot merken we op dat dit archeologisch onderzoek geen 100% garantie geeft dat er geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Wanneer er bij het ontgraven van het terrein toch nog archeologische sporen aan het licht komen, dienen deze volgens de Monumentenwet 1988 binnen drie dagen te worden gemeld bij het de afdeling ruimte van de gemeente Breda.¹⁰

¹⁰ Craane 2013.

10 Literatuur

Craane, M., 2013: *Selectiebesluit archeologie Speelhuislaan 173* (Erfgoedbesluit 2013-18), Breda.

Gooskens, F., 2008. *Het Speelhuis in de Belcrum. Een warandepark bij Breda*, presentatie Open Monumentendag 2008.

Gooskens, F., 2009: 'Het speelhuis in het Belcumbos bij Breda. De ontwikkeling van een warandepark door de Nassaus tussen 1610 en 1621'. In: *De Oranjeboom*, deel LXII jaargang 2009

Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.

Nollen, J.H. & L. de Jonge, 2012: *Speelhuislaan Breda. Gemeente Breda* (Erfgoedrapport Breda 61), Breda.

Peters, F.J.C. & M.H. Arkema, 2008: *Programma van Eisen Speelhuislaan Inventariserend Veldonderzoek-Proefsleuven Gemeente Breda* (Programma van Eisen 2008-50), Breda.

Sophie, G.J.A. & J.P.C.A. Hendriks, 2008: *Bureauonderzoek Belcrum/Havenkwartier* (ErfgoedAdvies 2008-4), Breda.

Websites:

www.archeologie.breda.nl

www.archis2.archis.nl

www.watwaswaar.nl

Bijlagen

Bijlage 1. Boorformulieren

project BR-354-13 Speelhuyslaan 173				boornummer: 1		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:			
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 60 cm		boormethode:		x=		112123,85	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y=		401318,27	

project BR-354-13 Speelhuyslaan 173				boornummer: 2		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:	
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 200cm		boormethode:		x= 112122,66	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y= 401315,18	

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 3		NAP hoogte Mv:			uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:								
Soort boring:		edelman				einddiepte boring: 200cm			boormethode:		x= 112110,52								
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013			boordiameter 6cm		y= 401326,6								
Diepte	grondsoort	blijmengsel	kleur	lutum%	silt%	zand%	zandmediaan	grind%	grindmediaan	org stof%	veensoort	consistentie	plantenresten	schelp	kalk	archeologie	bodemhorizont	Monstercode	Opmerkingen, interpretaties
0-80	z																		verrommeld
80-105	z	dbr	br gevl																natuurlijke opvulling?
105-115	z		gl		fijn														
115-150	z	dbr	gl gemengd																
150-170	z		dbr iets humeus																
170-190	z		br gemengd		matig grof														
190-200	z		lbr		fijn														
200	EB natuurlijke bodem																		

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 4		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:					
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 190cm		boormethode:		x=		112078,38			
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y=		401350,65			

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer:		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:	
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 180cm		boormethode:		x= 112055,29	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y= 401371,12	

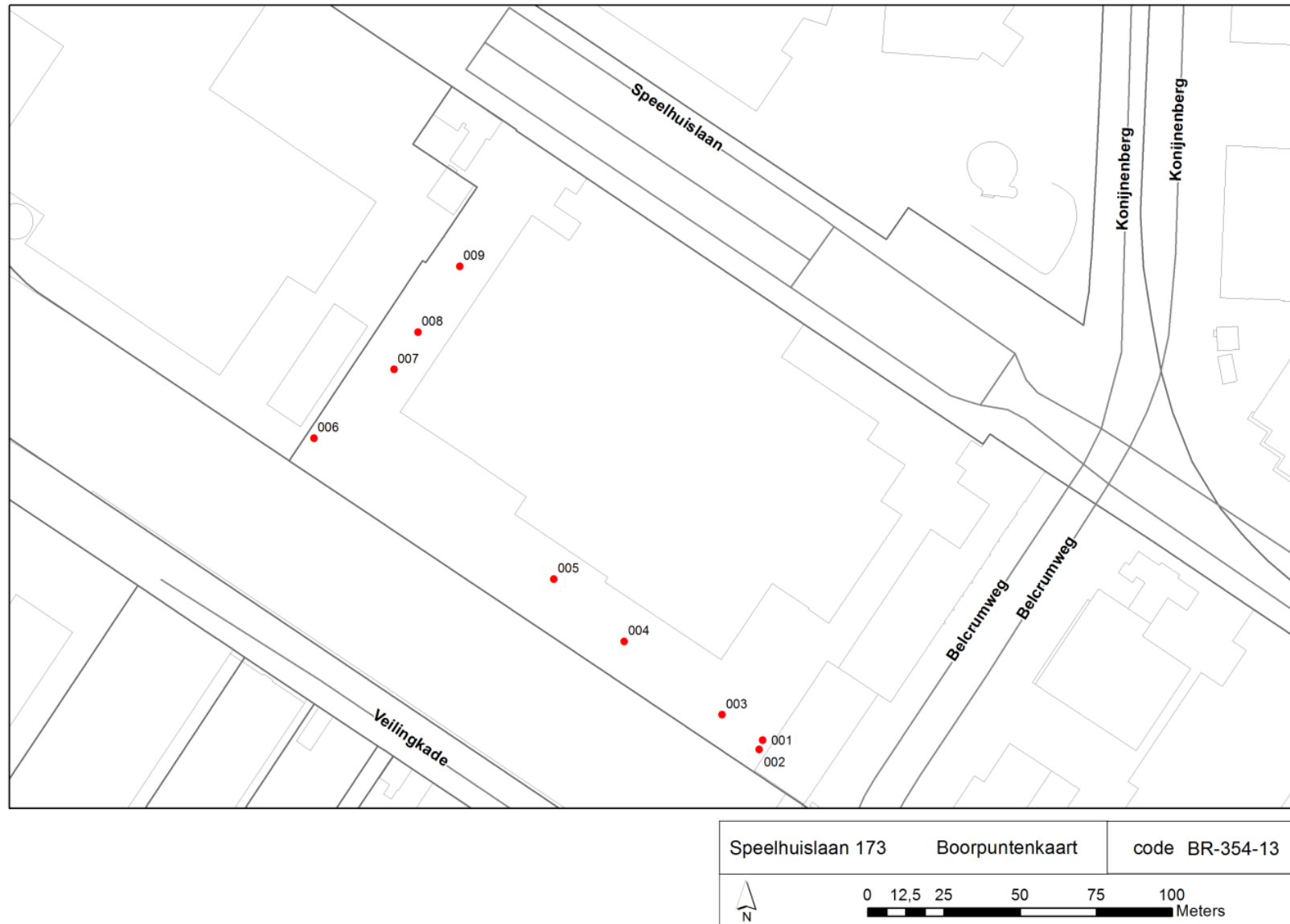
project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 6		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:			
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 220cm		boormethode:		x=		111976,49	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y=		401417,31	

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 7		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:	
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 60cm		boormethode:		x= 112002,79	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y= 401439,88	

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 8		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coörd:			
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 50cm		boormethode:		x=		112010,61	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y=		401452,12	

project BR-354-13 Speelhuislaan 173				boornummer: 9		NAP hoogte Mv:		uitvoerder: JN en LdJ		x,y coö:			
Soort boring: edelman						einddiepte boring: 40cm		boormethode:		x=		112024,38	
Locatiegegevens boring:				locatiebepaling:		datum 10 6 2013		boordiameter 6cm		y=		401473,71	

Bijlage 2. Boorpuntenkaart

Bijlage 3. Kaart plangebied en selectieadvies

